

Hanem mindezek tetejébe – a totális kreativitás jegyében – egyetlen alkatrész fordításával az alkonykapcsolóból *hajnalkapcsolót* készíthetünk, csak hogy akkor már egészen mást jelez: a hajnalt. A virradatot, hogy ideje felkelni.

Sőt, amint az utasításban áll: „*zűmmögő alkalmazásával is jelezheti, hogy reggel van*”, de ez már csakugyan ínycsekeknek való.

Így aztán egy alkonykapcsolón nevelkedett és világlátását a hazai játékipar ilyen és ehhez hasonló kreatív eszközein nyert ember mire munkába áll, úgy megy műszakban, hogy reggel el se húzza a függönyt, este pedig úgy fekszik le, hogy ki se néz az ablakon. Minek?

KOVÁCS ZOLTÁN

Pedagógia ökológiai alapon

Néhány gondolat Damiasz Randle: Teaching Green és R. Miller: New Directions in Education című könyve kapcsán

Ökológiai válságban szenvedő korunk egyik legégetőbb feladata az ökológiai morál meghonosítása, hisz ha a jövő generációinak természetszemléletében nem következik be gyökeres változás, az totális katasztrófához vezethet Földünkön. Ebben a folyamatban óriási szerep hárul az iskolára. Az ökológiai nevelés azonban csak akkor sikeres, ha a gyerekekben erős értékötődés jön létre a természethez, elsősorban ahhoz a tájhoz, környezethez, amelyben élnek. Az új típusú szemlélet kialakítása azonban nem alapulhat „szövegelésen”. A természet igazi megismerése csak csinálás által (learning by doing) lehetséges. Gondozási, törődési tevékenységek (pl. állattartás, kertészkedés) végeztetésére van szükség ahhoz, hogy a gyerekek kötődjenek az élőlényekhez, környezetükhöz.

Napjainkban egyre több pedagógiai programban kap helyet az új típusú természetszemlélet, s van néhány olyan irányzat is, amely legfőbb célként az ökológiai morál kialakítását jelöli meg. Ezeket a törekvéseket ismerhetjük meg *Damian Randle Teaching Green* című könyvéből.

A mű Angliában jelent meg, amely nem véletlen, hisz Európa országai közül itt tudott leginkább hatni a zöld pedagógiai mozgalom. A Green Network és a Green Print kiadó nagy erőfeszítéseket tesz azért, hogy az új típusú természetszemlélet egyre inkább általánossá váljon. A mozgalom gyökerei *Locke, Rousseau, Pestlazzi* munkásságáig nyúlnak vissza, de nagy hatással volt kialakulására *Fröbel, Montessori, Dewey, R. Steiner* és *A. S. Neill* pedagógiája is. Megvalósulására mélyen hatott *Schumacher* híres elmélete is, melynek alap gondolata az emberléptékűség. Ennek megfelelően iskoláik kis létszámúak (small school), ahol emberléptékű oktatás (human scale education) folyik. Mindenki jól ismeri egymást, a tanárok maximálisan figyelembe veszik a diákok egyéni szükségleteit és érdeklődését, facilitátorként segítik, ösztönzik őket. A szülők is aktív szerepet játszanak az iskolák életében, pl. joguk van véleményt mondani tantervi, tantárgyi kérdésekben. A tanítás a zöld értékek – a Föld megóvása, ökológiai bölcsesség a gazdaságban, részvételi demokrácia, decentralizáció, erőszakmentesség stb. – közvetítésén alapul, de ez nem csupán ismeretközvetítést jelent. Az itt tanuló diákok nap mint nap szembesülnek a természet valójával. Pl. az egyik angliai iskolá-

ban az intézmény kertjében megtermelt növényeket használják föl a főzéshez s a főzésben a gyerekek maguk is aktívan közreműködnek.

A zöld pedagógiát megvalósító iskolák köre ma még szűk, de van köztük elemi iskola, középiskola és felsőfokú intézmény egyaránt. Az egyik legrégebbi és legismertebb közülük a Schmall School, amely a Schumacher társaság támogatásával kezdte meg működését 1983-ban. A legújabb létesítmények egyike pedig a Green College, ahol 1990-től állandó kurzusok és időszakos rendezvények keretében dolgozzák föl a különböző zöld vonatkozású témaköröket.

A *Ron Miller* által szerkesztett *Új törekvések az oktatásban* című könyv szintén nagy figyelmet szentel az ökológiai értékeket preferáló törekvések bemutatására, de emellett számos, a hagyományostól eltérő más pedagógiai irányzatot is megismertet. Ez a kötet válogatás *Hollistic Education Review* című amerikai folyóirat tanulmányaiból, ahol olyan pedagógiák mutatkoznak be, amelyeknek közös jellemzője a hollisztikus szemlélet. Az egészben való gondolkodás paradigmája az 1980-as években jelentkezett egyre erőteljesebben a tudomány különböző területein, pl. pszichoterápia és orvostudomány, fizika, biológia, vallás és filozófia, közgazdaságtan. Az újfajta személelmód, amelynek két legfontosabb alapértéke az élet tisztelete és a Föld megóvása hatott a pedagógiára is, főként a konvencionálístól eltérő tanítási programokra. A hollisztikus irányultságú pedagógia az egész gyerekben gondolkodik, az értelmi, érzelmi, testi és lelki potenciál kifejlését egyformán fontosnak tartja. Fő törekvése harmonikus, partneri kapcsolatok létrehozása egyén és egyén, egyén és csoport, ember és természet, lélek és anyag között. Az élet tapasztalatát veszi alapul, a Földdel szembeni elkötelezett, felelősségteljes magatartást próbálja kialakítani a gyerekekben. A hagyományos tanítással szemben, amelynek fő célja a már meglévő kultúrjavak átadása az újabb generációknak a kritikus szemlélet és a változtatni akarás és tudás képességét fejleszti ki a diákokban.

E rövid ismertetés nem teszi lehetővé az ide tartozó pedagógiai irányzatok részletes ismertetését, csupán néhányat említek meg közülük:

Global education (teljes pedagógia)

Green education (zöld pedagógia)

Humanistic education (humanisztikus pedagógia)

Critical pedagogy (kritikus pedagógia)

A felsorolásból is látszik, hogy a hollisztikus pedagógia nem tanítási módszer, tanterv vagy program, hanem egy olyan szemlélet újbóli megjelenése az oktatásban, amelyre égető szükség van a XX. század végén ahhoz, hogy reménnyel tekinthessünk az előttünk álló évezred elé.

Miller, Ron (1991, szerk.): New Directions in Education. Hollistic Education Press, Brandon.; Randle, Damiasz (1989): Teaching Green. Green Print, London.

ZSOLNAI ANIKÓ

Az élővilág megismerésének kezdetei hazánkban

Az Akadémiai Kiadó jelentette meg Kádár Zoltán–Priszter Szaniszló: *Az élővilág megismerésének kezdetei* című könyvét.

Magyarul utoljára 1953-ban jelent meg könyv a honi biológia kezdeteiről. Rapaics Ray-